

**REVISTA DE ISTORIE
„VASILE CONTA”
TÂRGU-NEAMȚ**

**Historical Magazine „Vasile Conta”,
Târgu-Neamț**

**Revue Historique „Vasile Conta”
Târgu-Neamț**

**Volumul V, nr. 2, decembrie 2023
Volume V, issue 2, december 2023
Volume V, no. 2, décembre 2023**

Iași
Editura PIM, 2023

**SITUAȚIA ENERGETICĂ A ROMÂNIEI ÎN DECEMBRIE 1989 ÎN
RAPOARTELE SECURITĂȚII. STUDIU DE CAZ
EVENIMENTELE DIN DECEMBRIE 1989 ÎN RAPOARTELE
SECURITĂȚII DIN NEAMȚ ȘI BACĂU**

*

**THE ENERGY SITUATION OF ROMANIA IN DECEMBER 1989
IN SECURITY REPORTS. CASE STUDY THE EVENTS OF
DECEMBER 1989 IN THE SECURITY REPORTS OF NEAMȚ
AND BACĂU COUNTY**

*

**LA SITUATION ÉNERGÉTIQUE DE LA ROUMANIE EN
DÉCEMBRE 1989 DANS LES RAPPORTS DE SÉCURITÉ. ÉTUDE
DE CAS LES ÉVÉNEMENTS DE DÉCEMBRE 1989 DANS LES
RAPPORTS DE SÉCURITÉ DE NEAMȚ ET BACĂU**

Drd. Emanuel BĂLAN¹

***Rezumat:** Economia românească se confrunta în anul 1989 cu mai multe crize. Printre acestea s-au aflat imobilizările în stocuri ale resurselor materiale și financiare, precum și facturile ne-în-casate de furnizorii de mărfuri și servicii la sfârșitul anului 1988. Până în 1989, consumul de energie a atins cote incontrolabile din cauza unei economii comuniste prost concepute. Asta în ciuda măsurilor stricte de austeritate dispuse de președintele Nicolae Ceaușescu. Problema a fost agravată de faptul că centralele termice, una dintre componentele cheie ale sistemului energetic național, se defectau în mod regulat din cauza uzurii, vechimii și supraîncărcării. Soluția pe care experții Ministerului Energiei au găsit-o pentru a umple golul de producție a fost supraproducția de hidroenergie. Criza energetică era dublată și de cea alimentară, inclusiv capitala fiind afectată așa cum rezultă din notele Securității. Afluxul de turiști străini, în special al celor din URSS era remarcat de rapoartele Securității, mișcarea acestora fiind monitorizată.*

***Cuvinte cheie:** Securitate, criză energetică, decembrie 1989, lipsuri alimentare*

*

***Abstract:** In 1989, the Romanian economy faced several crises. Among these were the immobilization in inventories of material and financial resources, as well as unpaid invoices from suppliers of goods and services at the end of 1988. By 1989, energy consumption had reached uncontrollable levels due to a poorly designed communist economy. This despite the strict austerity measures ordered by President Nicolae Ceaușescu. The problem was compounded by the fact that thermal power plants, one of the key components of the national energy system, regularly broke down due to wear and tear, age and overload. The solution Ministry of Energy experts found to fill the production gap was overproduction of hydropower. The energy crisis was also doubled by the food crisis, including the affected capital as it appears from the notes of the Security. The influx of foreign*

¹ Liceul „Vasile Conta” Târgu –Neamț. emanuel.balan_tgn@yahoo.com

tourists, especially those from the USSR, was noted by the Security reports, their movement being monitored.

Keywords: Security, energy crisis, December 1989, food shortages

*

Résumé: En 1989, l'économie roumaine a été confrontée à plusieurs crises. Parmi ceux-ci figuraient l'immobilisation des stocks de ressources matérielles et financières, ainsi que les factures impayées des fournisseurs de biens et de services à la fin de 1988. En 1989, la consommation d'énergie avait atteint des niveaux incontrôlables en raison d'une économie communiste mal conçue. Ceci malgré les mesures d'austérité strictes ordonnées par le président Nicolae Ceaușescu. Le problème était aggravé par le fait que les centrales thermiques, l'un des éléments clés du système énergétique national, tombaient régulièrement en panne en raison de l'usure, de la vétusté et de la surcharge. La solution trouvée par les experts du ministère de l'Énergie pour combler le déficit de production était la surproduction d'hydroélectricité. La crise énergétique a également été doublée par la crise alimentaire, y compris dans la capitale touchée comme il ressort des notes de la Sécurité. L'afflux de touristes étrangers, notamment ceux en provenance de l'URSS, a été constaté par les rapports de sécurité, dont les déplacements sont surveillés.

Mots clés : Sécurité, crise énergétique, décembre 1989, pénurie alimentaire

Economia românească se confrunta în anul 1989 cu mai multe crize. Printre acestea s-au aflat imobilizările în stocuri ale resurselor materiale și financiare, precum și facturile ne-în-casate de furnizorii de mărfuri și servicii la sfârșitul anului 1988. Până în 1989, consumul de energie a atins cote incontrolabile din cauza unei economii comuniste prost concepute. Asta în ciuda măsurilor stricte de austeritate dispuse de președintele Nicolae Ceaușescu. Problema a fost agravată de faptul că centralele termice, una dintre componentele cheie ale sistemului energetic național, se defectau în mod regulat din cauza uzurii, vechimii și supraîncărcării. Soluția pe care experții Ministerului Energiei au găsit-o pentru a umple golul de producție a fost supraproducția de hidroenergie.

Rapoartele Securității arătau consecințele acestor măsuri: „Din datele existente rezultă că datorită modului necorespunzător în care este organizată și se desfășoară activitatea în termocentralele pe cărbune, acestea produc, în permanență, o cantitate de energie electrică mai mică decât cea stabilită de programul aprobat prin decret prezidențial cu circa 25%, creând astfel implicații deosebite în sistemul energetic național”.

Conducerea Ministerului Energiei Electrice în loc să ia toate măsurile posibile și să acționeze pentru a se asigura că grupul energetic al acestor termocentrale funcționează la nivelul de sarcină planificat, a decis să mărească capacitatea de producție la hidrocentrale cu 600-700 MW peste prevederi. Pentru a evita expunerea la această practică, conducerea Ministerului Energiei Electrice și Energiei nu indică în rapoarte scrise că transmite zilnic guvernului ponderea efectivă a unităților energetice în structura totală a producției de energie electrică.

În 1985, când producția hidroelectrică a fost grav afectată de secetă și au crescut problemele cu alimentarea și funcționarea centralelor pe cărbune, Nicolae Ceaușescu a impus starea de urgență permanentă și gradul de militarizare restrâns în unitățile sistemului energetic național. Prin urmare, la conducerea fiecărei unități a fost pus un comandant militar, care controla întreaga operațiune. În anii 1982, 1987 și 1988 au fost emise decrete care vizează raționalizarea consumului oamenilor de energie, gaze și căldură.

Decretul Consiliului de Stat nr. 272/1987 din 11 noiembrie 1987 privind unele măsuri pentru raționalizarea consumului de gaze naturale și energie electrică, prevedea: „Art. 4. Toți cetățenii sunt obligați să ia măsuri stricte pentru eco-no-misirea consumului de gaze naturale și energie electrică și să se în-ca-dreze în cotele stabilite prin prezentul decret. (...) Consumurile de gaze naturale și energie electrică pentru activități neproductive se reduc cu cel puțin 30%. (...) În caz de repetare a depășirii consumurilor se aplică măsura înlocuirii din funcție a cadrelor de conducere vinovate (...). Art. 7. Se interzice folosirea pentru încălzirea spațiilor din toate unitățile socialiste de stat, cooperatiste și obștești și din imobile a oricăror apa-rate consumatoare de energie electrică².

La 2 decembrie 1988, era publicată legea 21 care aproba Decretul Consiliului de Stat nr. 315/1988 privind asigurarea producției de energie, folosirea rațională a energiei electrice, termice și a gazelor naturale și regimul de lucru al unităților economice și sociale pe perioada de iarnă 1988-1989³. Decretul prevedea inclusiv programul de distribuire a apei calde menajere a locuințelor racordate la sistemul centralizat de termoficare dar și a agentului termic. Tot în sensul reducerilor producției de energie și folosirea rațională a acesteia și a celei termice, pentru perioada de vară a anului 1989, este emis decretul nr. 118 din 29 aprilie 1989⁴.

În toamna-iarna lui 1989 situația era critică așa cum era semnalată în notele Securității din decembrie 1989. Nu doar situația furnizării energiei electrice și a gazului metan care punea în pericol funcționarea economiei reprezenta o problemă gravă urmărită de către Securitate, ci și aprovizionarea cu alimente a capitalei reprezenta o reală problemă.

Presa oficioasă încercă să îndulcească situația arătând că, „politicile macroeconomice decise la nivelul central cel mai de sus al sistemului sunt ireproșabile, însă sunt prost aplicate de industria energetică în sens larg”, fapt prezentat și de către *România liberă*, într-un articol din 12 octombrie 1989, anume că „(...) se impune să precizăm că, deocamdată, în mecanismele activității din rețeaua energetică se manifestă neîmpliniri serioase, unele dintre ele nejustificate, care fac ca producția fizică a termocentralelor pe cărbune – unități cu pondere în sistemul electro-energetic (de 40% la acea dată, față de circa 23% în prezent – n.r.) – să nu răspundă

² „Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România”, partea I, nr. 53 din 11 noiembrie 1987.

³ „Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România”, partea I, nr. 63 din 8 decembrie 1988.

⁴ *Idem*, partea I, nr. 17 din 3 mai 1989.

sarcinilor cuprinse în programul de funcționare”⁵. Ulterior, într-un articol din 11 decembrie, *România Liberă* venea cu cifre îngrijorătoare, dar și cu elemente de „teorie economică”, „Din păcate, realitatea arată că, în munca energeticienilor, înțelegând prin aceasta și activitatea minerilor și a furnizorilor de utilaje și piese de schimb, sunt încă neîmpliniri, multe dintre ele fiind consecința firească a insuficienței preocupări pentru respectarea normelor de organizare și disciplină, pentru inițierea și aplicarea unor măsuri puternic fundamentate științific, inclusiv folosirea unui stil de muncă necorespunzător, toți acești factori făcând ca producția de energie electrică realizată în ultimii doi ani (1987-1988) să fie mai mică decât nivelul celei obținute de centralele electrice în anul 1986, an în care s-au realizat 75.478.000.000 kWh. Normal era, conform legilor evoluției progresului economic, ca în toți acești ani să sporească producția din SEN, în conformitate cu sarcinile trasate energeticienilor, de nenumărate ori, prin documentele partidului. Dar nu s-a întâmplat așa”⁶.

O notă din 14 decembrie 1989, prezenta perturbările în distribuția energiei electrice și a gazului metan. Conform unei note a Securității într-o singură zi au fost înregistrate următoarele situații în distribuția energiei electrice⁷:

Producție realizată	Conform planului MW	Valorile realizate MW
în centrale pe cărbune	4000	3300
în hidrocentrale	800	1636
În centrale pe hidrocarburi	4400	4011
Total producție	9200	8947
importuri	700	800
consum	9900	9747

Cauza acestui deficit de putere erau numeroasele avarii la termocentralele pe cărbune care produceau cu 500-1100 MW mai puțin decât prevederile programului național aprobat. Lipsa păcurii din termocentralele care foloseau acest combustibil ducea la o producție mai mică cu 400-500 MW. Exploatarea intensă a hidrocentralelor carer produceau cu 800-1200 MW peste prevederile programului făcea ca în acel ritm de exploatarea, acumulările de apă să se epuizeze în 50 de zile, făcând deficitul și mai mare. De exemplu, arăta raportul, la Porțile de Fier I s-au produs 8,3 milioane Kwh cu 2,3 milioane Kwh mai mult decât planul de producție⁸.

În ceea ce privește întreruperile de energie electrică la consumul industrial, raportul menționa că au fost întrerupte „de 1-37 de ori un număr de 431 de întreprinderi din care 67 de interes republican, pe durate cuprinse între 2 minute-

⁵ „România Liberă”, an XLVII, nr. 13974, 12 octombrie 1989, p. 1.

⁶ *Idem*, an XLVII, nr. 14025, 11 decembrie 1989, p. 1.

⁷ ASRI, fond *Documentar. Comisia Decembrie 1989*, vol. 11, f. 6.

⁸ *Ibidem*, f. 6-7.

3ore”⁹. Erau date ca exemple fabricile „Vulcan” și „Acumulatorul” din București, „Rulmentul” din Alexandria, „Mefin” din Sinaia, „Oltcit” din Craiova, „Tractorul”, „Rulementul” și „Autocamioane” din Brașov, fabrica de autoturisme din Timișoara, construcții de mașini din Reșița, combinatele de utilaj greu din Cluj, chimic Târnăveni, metalurgic Cîmpia Turzii, de lianți și azbociment Bicaz, prelucrarea lemnului din Bistrița.

Dispeceratul Energetic Național a transmis către unitățile județene de distribuție județene să limiteze la nivel de avarie distribuția de energie către „cuptoarele de oțel din industria metalurgică, sectoarele calde și unitățile prelucrătoare din industria construcțiilor de mașini și metalurgică, schelele de extracție, minele de suprafață, fabricile de ciment, cuptoarele de carbid de la Combinatul Chimic Târnăveni, și reactoarele de acetilenă de la Combinatul Petrochimic Borzești și întreprinderea de aluminiu Slatina”¹⁰.

În cursul nopții de 13/14 decembrie a fost reluată alimentarea cu energie electrică fără restricții către fabricile de hârtie, schelele de foraj, calea ferată, unitățile industriei ușoare, agricultura și chimie.

Aceste limitări ale consumului au condus la nerealizarea producției, fiind afectat exportul dar a creat și situații în care instalațiile au fost puse în pericol.

Raportul menționează o serie de astfel de situații. Astfel, la Combinatul Siderurgic Hunedoara la oțelăria nr. 1, au fost oprite cuptoarele 3 și 4, ambele de câte 50 de tone de oțel fiecare, nerealizându-se o producție de 220 tone de oțel adică 33% din producția zilnică de oțel. La oțelăria electrică 2, nefuncționarea cuptoarelor de câte 100 tone a produs o nerealizare a producție de 500 tone de oțel adică 50% din producția zilnică.

Probleme au fost și la Combinatul Metalurgic Cîmpia Turzii, unde oprirea cuptoarelor a produs o nerealizare a producției de 450 de tone, în timp ce la Întreprinderea Electroceramică din Turda întreruperea energiei electrice a produs pagube de producție de 3 milioane de lei. La combinatul de utilaj greu Iași la secția de oțelărie electrică din cele 6 cuptoare de topire a oțelului funcționa doar unul de 20 de tone. Trei din cuptoarele oprite au fost scoase de sub tensiune deși erau încărcate cu oțel fiind în proces de topire¹¹.

La Întreprinderea de Rulmenți Bârlad, pagubele produse de nealimentarea cu energie erau de 15 milioane de lei la care se adăugau alte 3 milioane pierderi produse de „sculele, dispozitivele și semifabricatele distruse, cât și de electromotoarele arse”¹².

La Satu Mare, Întreprinderea de Mașini Casnici înregistrase pierderi de producție de 20 de milioane de lei, în timp ce la Întreprinderea de Prelucrarea Lemnului producția nerealizată se ridica la 14 milioane de lei, ambele unități având producția destinată exclusiv exportului pe baza de „devize convertibile”. La Pitești,

⁹ *Ibidem*, f. 7.

¹⁰ *Ibidem*, f. 7-8.

¹¹ *Ibidem*, f. 8.

¹² *Ibidem*, f. 9.

fabrica de autoturisme Dacia raporta o producție nerealizată de 2 milioane de lei, aceeași nerealizare fiind înregistrată și la Întreprinderea ARO Câmpulung Muscel.

Tot aici, Combinatul de lianți înregistrase o pierdere în producție de 1,5 milioane de lei. Întreruperile de energie electrică de la Electroputere Craiova însumase 600 de minute, pierderile fiind de 4,5 milioane de lei. Pierderi în producție de aproximativ un milion de lei înregistrase și alte unități din Craiova precum, Întreprinderea de Tractoare și Mașini Agricole și Întreprinderea de Utilaj Greu. Cele 19 întreruperi de curent la Întreprinderea Mecanică Fină Sinaia au afectat producția de oțel iar la Întreprinderea Mecanică Cîmpina, a fost afectată producția de scule și materiale de foraj destinată atât beneficiarilor interni cât și externi. Producția a fost afectată și la Întreprinderea de Utilaj Minier de la Filipeștii de Pădure, Prahova, dar și la Întreprinderea de Utilaj Chimic și Forjă Râmnicu-Vâlcea¹³.

Întreruperile de energiei au afectat și producția de cărbune, după cum s-a întâmplat la Întreprinderea Minieră Horezu, Vâlcea, nefiind realizată o producție de 300 tone de cărbune iar la Trustul de Foraj-Extracții Moinești, întreruperea alimentării cu energie pentru 23 de minute a însemnat o pierdere în producție de 132 tone de țiței. La Întreprinderea Minieră Bălan au fost oprite instalațiile de preparare a minereului, funcționând doar două puțuri de producție din opt, existând riscul înghețării conductelor de apă.

Efecte ale întreruperilor sau limitării furnizării energiei electrice au existat și în sectorul agrozootehnic. La Avicole Arad, în perioada 1-12 decembrie trei ferme nu au fost populate cu 100 de mii de pui, generând o nerealizare a 150 tone carne. Numeroasele întreruperi ale energiei în cadrul complexelor de creștere a porcilor din județul Călărași a condus la moartea a mii de animale. Astfel, la complexele din zona Ciulnița-Dragoș Vodă-Dîlga-Jegălia, au murit 5000 de porci din care 3302 porci sugari¹⁴. Producția zilnică de furaje a fabricii de nutrețuri combinate din Călărași era afectată cu 17%. Pierderi în producție au înregistrat și Întreprinderea de reparatii auto Cluj-Napoca, de tractoare Miercurea Ciuc, mecano-navală Constanța, de utilaj petrolier Tîrgoviște, etc¹⁵.

Numeroase au fost întreruperile și în uzul casnic, fiind afectate 233 de orașe din care 13 total, intervalul fiind între 1 oră și 20 de ore, dar și 2448 de localități rurale, din care 1889 total, întreruperile fiind între o oră și 22 de ore.

Și alimentarea cu gaz metan a consumatorilor economici și casnici a constituit o problemă. Din cantitatea de 116,1 milioane mc preconizată a fi livrată (94,8 milioane mc din producție internă și 21,3 milioane mc din import), au fost livrați 116,6 milioane mc (96,2 milioane mc din producție internă și 20,4 milioane mc din import)¹⁶. Unii agenți economici, 158 au consumat mai mult cu 3,04 milioane mc, în timp ce 143 de agenți au înregistrat un minus în consum de 4,04 milioane mc. Decizia de a reduce

¹³ *Ibidem*, f. 10.

¹⁴ *Ibidem*, f. 11.

¹⁵ *Ibidem*, f. 12.

¹⁶ *Ibidem*.

presiunea gazului în rețea pentru ai forța pe cei care depășeau consumul să se încadreze în cotă, a afectat alți mari consumatori și populația. Astfel, a fost oprită total activitatea a 54 de instalații de acid azotic, amoniac, uree, butanol, carbonat de calciu, plastifianți, alcool etilic, celuloză chimică și medicamente din cadrul a 12 combinate chimice, petrochimice, iar alte 62 de linii tehnologice din aceleași domenii funcționau la capacități reduse.

Presiunea scăzută a gazului a afectat producția Combinatului Petrochimic Pitești care nu a mai putut livra materia primă pentru Combinatul de Fibre Sintetice Câmpulung Muscel, care a fost oprit. Instalațiile de cracare catalitică și DAV 3, de la Combinatul Petrochimic Teleajăn au fost afectate de o întrerupere de energie de 7 ore, pierderea în producție fiind de 5 milioane de lei. Producția a fost afectată și la Întreprinderea de autocamioane și cea de rulmenți, ambele din Brașov, la „Dacia” Pitești și „Vulcan” București¹⁷.

Din cauza presiunii scăzute a gazului la „Tractorul” din Brașov au fost luate măsuri de prevenire a unor explozii la cuptoarele cu atmosferă controlată, fiind nevoie de oprirea vopsitoriei de la secția montaj tractoare industriale. Pierderi de peste 5 milioane de lei în producție s-a înregistrat și la Întreprinderea de țevi din Zalău.

În 13 unități care aparțineau de Ministerul Industriei Electrotehnice activitatea a fost perturbată prin oprirea între 2-24 ore a sectoarelor calde, pierderea fiind de peste 10 milioane de lei. Au fost afectate și 17 unități de industrie ușoară nerealizându-se 433.000 mp de țesături, 2000 de încălzări și alte bunuri destinate majoritar exportului, pierderile fiind de circa 11 milioane de lei¹⁸. În alte patru unități de profil, activitatea a fost restrânsă fiind trimiși acasă 3145 de muncitori (1405 de la Întreprinderea Textilă Baia Mare, 1250 de la Întreprinderea „Victoria” Timișoara 420 de la Întreprinderea de Încălțăminte Jimbolia și 65 de la Întreprinderea Textilă Lugoj).

Din cauza furnizării gazului cu presiune scăzută a fost afectat furnizarea agentului termic situat la temperaturi scăzute, la fel și a apei calde și a gazului de la bucătărie, în București și unele localități din județele Timiș, Arad, Satu-Mare, Sălaj, Harghita, Brașov, Argeș, Bihor, Prahova și Iași, fiind afectate spitale, instituții de cultură și educație și locuințe¹⁹.

Într-o altă notă din 16 decembrie, se arată că în ultimele 24 de ore „au continuat să se înregistreze perturbații în distribuirea energiei electrice și a gazului metan”²⁰. Cu privire la alimentarea cu energie electrică, situația se prezenta astfel:

¹⁷ *Ibidem*, f. 13.

¹⁸ *Ibidem*, f. 14.

¹⁹ *Ibidem*, f. 14.

²⁰ *Ibidem*, f. 20.

Producție realizată	Conform planului MW	Valorile realizate
în centrale pe cărbune	4.000	3.638
în hidrocentrale	800	996
În centrale pe hidrocarburi	4.400	4.000
Total producție	9.200	8.634
importuri	700	763
consum	9.900	9.397

Raportul consemna scăderea față de ziua de 15 decembrie a producției de energie în termocentralele pe cărbune cu 300 MW, la Turceni, Rovinari și Doicești, reducerea producției era cauzată de defectarea unor instalații auxiliare iar la Mintia cauza era cărbunele de proastă calitate folosit²¹. În termocentralele pe gaz, producția s-a diminuat cu 150-200 MW din cauza reducerii debitelor de gaze și a neasigurării cantității de păcură necesară la termocentrala Brăila. Consumul a fost mai mare cu 130-420MW față de cel program, fiind necesară echilibrarea balanței energetice prin depășirea producției la Porțile de Fier cu 1,680 milioane Kwh, suplimentarea producției de la hidrocentralele interioare cu 310MW, restricții în furnizarea energiei la 224 orașe pe intervale cuprinde între 2 și 15 ore, precum și la 2464 de localități rurale pe intervale de 1-20 de ore și deconectarea automată pentru intervale de 2 minute până la 2,6 ore a 230 de întreprinderi²².

În privința alimentării cu gaz metan conform programului trebuia asigurat 116,1 milioane mc (94,8 din producție internă și 21,3 din import), fiind realizat 116,7 milioane mc (95,8 din intern și 20,9 din import). Au consumat mai mult cu 3,17 milioane mc 173 de unități economice, iar altor 139 nu li s-a putu asigura cantitate de 4 milioane mc. Presiunea scăzută a gazului a afectat atât consumatorii economici cât și cei casnici cu numeroase efecte. Au fost oprite total 48 de instalații din cadrul a 21 de combinate chimice și petrochimice; a fost diminuată capacitatea de producție pentru 68 de linii tehnologice din domeniul chimiei și petrochimiei, din 5 întreprinderi constructoare de mașini, 11 unități din cadrul Ministerului Industriei Electrotehnice și 24 din cel al industriei ușoare²³.

Au fost afectați consumatorii casnici și instituții din București și localități ale județelor Arad, Brașov, Buzău, Iași, Prahova, Satu Mare și Timiș.

Raportul din 17 decembrie, consemna aceleași probleme în distribuția energiei electrice și a gazului metan către agenții economici, instituții și populație, probleme fiind și mai grave.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*, f. 20-21.

Producție realizată	Conform planului MW	Valorile realizate
în centrale pe cărbune	4.000	3.600
în hidrocentrale	800	1.310
În centrale pe hidrocarburi	4.400	4.060
Total producție	9.200	8.970
importuri	700	900
consum	9.900	9.870

Producția de energie în termocentralele pe cărbune a înregistrat variații mari din cauza scoaterii din funcțiune a unor grupuri de mare putere de la Rovinari, Turceni și Doicești, în timp ce Mintia asigură doar 1/3 din producției ca urmare a numeroaselor avarii (spargerile repetate de țevi la cazanele de abur din cauza cărbunelui de proastă calitate)²⁴. Termocentralele pe gaz și păcură au produs cu 300-400 MW mai puțin din cauza neasigurării materiei prime. Consumul a depăși în acea zi constant valorile programate cu 50-700 MW. Aceste depășiri au fost echilibrate prin: depășirea producției la Porțile de Fier cu 1,2 milioane Kwh, suplimentarea producției de la hidrocentralele interioare cu 460 MW, restricții în furnizarea energiei la 215 orașe pe intervale cuprinde între 2 și 14 ore, precum și la 2163 de localități rurale pe intervale de 1-18 de ore și deconectarea automată pentru intervale de 5 minute până la 4 ore a 265 de întreprinderi, din care 36 de interes național și importul a 200 MW²⁵.

În privința alimentării cu gaz metan au existat probleme mari, fiind asigurați doar 115,2 milioane mc (94,9 din intern și 20,3 din import) deși conform programului erau necesari 116,1 milioane mc (94,8 intern și 21,3 import). Au existat depășiri la consum cu 2,65 milioane mc din partea a 135 întreprinderi și neasigurarea consumului cu 4,53 milioane mc pentru 154 unități industriale, fiind oprite complet 46 instalații de la 20 de combinate chimice și petrochimice și diminuată producția la 67 de linii tehnologice din chimie și petrochimie, din cinci fabrici constructoare de mașini, opt unități aparținând Ministerului Industriei Electrotehnice și 27 de fabrici din industria ușoară. Au fost afectați consumatorii casnici și instituții din București și localități ale județelor Arad, Brașov, Iași, Satu Mare și Timiș²⁶.

Ultima notă privind situația alimentării cu energie și gaz metan este din 18 decembrie 1989, din care reiese criza sistemului energetic național²⁷

²⁴ *Ibidem*, f. 22.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*, f. 23.

²⁷ *Ibidem*, f. 25.

Producție realizată	Conform planului MW	Valorile realizate
în centrale pe cărbune	4.000	3.540
în hidrocentrale	800	775
În centrale pe hidrocarburi	4.400	3540
Total producție	9.200	8.215
importuri	700	806
consum	9.900	9.9015

Producția de energie în termocentralele pe cărbune continua să fie deficitară din cauza scoaterii din funcțiune a unor grupuri de la Mintia și Doicești, a defectării unor instalații la grupurile de la Rovinari și Turceni și a cărbunelui de calitate inferioară folosit care a provocat spargerea unor instalații de abur la Mintia, a cărei capacitate de producție era la o treime din potențial²⁸.

Producția centralelor pe gaz și păcură dar și a celor hidro a fost mult mai mică în comparație cu zilele anterioare, în medie cu 600-700 MW din cauza consumului redus. În ziua de 17 decembrie, cu orele 19.30 a fost asigurată alimentarea fără restricții a tuturor consumatorilor casnici, iar în sistemul industrial a fost asigurat parametrul frecvenței mai mari de 47,10 Hz, pentru prevenirea deconectărilor automate.

Asigura gazului metan s-a situat în parametrii normali, 116,1 milioane mc conform planului, asigurat 116,2 milioane mc cu un consum suplimentar de 3,53 milioane mc din partea a 149 de întreprinderi, în timp ce, 154 de unități au primit cu 3,85 milioane mc mai puțin. Deși, consemna raportul, valorile presiunii din sistem s-au mai îmbunătățit, o serie de consumatori industriali continuau să fie afectați: erau complet oprite 46 de instalații din 20 de combinate chimice și petrochimice, iar șapte întreprinderi constructoare de mașini și trei din subordine Ministerului Industriei Electrotehnice aveau producția diminuată²⁹.

Asigurarea cu alimente a fost o altă problemă a sistemului comunist. Din mai multe note ale Securității aflăm cum (nu)era asigurată aprovizionarea Capitalei cu bunuri agroalimentare în zilele de 16 decembrie³⁰.

Livrările pentru acea zi au fost sub nivelul planificat, astfel:

Produsul/bunul	Planificat	Livrat
carne tăiată	383 tone	167 tone (43,6%)
preparate din carne	347 tone	264 (76%)
carne pentru preparate și semipreparate culinare	110 tone	21 tone (19%)
unt	34 tone	30 tone (88,20%)

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*, f. 24.

brânzeturi	109 tone	79 (72,40%)
ouă	2.322 mii buc.	1.182 mii buc. (50,90%)
legume de câmp	871 tone	235 tone (26,90%)
cartofi	1258 tone	507 tone (40,30%)
fasole	322 tone	44,5 tone (13,80%)
orez	129 tone	27,2 tone (21%)
fructe	214 tone	185 tone (86,40%)

Nota preciza că de la începutul lunii decembrie și până la 16 decembrie au fost înregistrate restanțe destul de mari în aprovizionarea cu alimente: 4039 tone de carne tăiată (65,90%); 2535 tone preparate din carne (45,60%); 1,477 tone carne pentru preparate și semipreparate culinare (83,90%); 93 tone de unt (17%); 945 tone brânzeturi (54,10%); 16.287 mii bucăți, ouă (43,80); 10.821 tone legume de câmp (77,60%); 14.105 tone cartofi (70%); 4,715 tone fasole boabe (91,50% și 759 tone fructe (22,10%)³¹.

Nota raport din 17 decembrie privind aprovizionarea capitalei arăta lipsuri mari, astfel³²:

Produsul/bunul	Planificat	Livrat
carne tăiată	383 tone	81 tone (21,1%)
preparate din carne	347 tone	140 (40,30%)
carne pentru preparate și semipreparate culinare	110 tone	9 tone (8,10%)
unt	34 tone	19 tone (55,80%)
brânzeturi	109 tone	43 (39,40%)
ouă	2.322 mii buc.	495 mii buc. (21,30%)
legume de câmp	871 tone	110 tone (12,60%)
cartofi	1258 tone	240 tone (19%)
fasole	322 tone	nu s-a livrat nimic
orez	129 tone	nu s-a livrat nimic
fructe	214 tone	126 tone (58%)

Deficiențele în aprovizionare erau destul de mari, existând un deficit imens în asigurarea cantităților necesare de produse alimentare. Față de ziua de 16 decembrie restanțele erau în minus astfel: - 302 tone carne tăiată; -209 tone preparate din carne; - 101 tone carne pentru preparate și semipreparate culinare; -15 tone unt: - 66 tone

³¹ *Ibidem.*

³² *Ibidem*, f. 28.

brânzeturi; - 1981 mii bucăți ouă; - 761 tone legume de câmp; - 1018 tone cartofi; -322 tone fasole boabe și – 89 tone fructe³³.

Nota atrăgea atenția asupra calității proaste a produselor alimentare trimise spre desfacere, produse care rămâneau pe stoc și riscau să se altereze.

Ultima notă privind aprovizionarea capitalei este cea pentru ziua de 18 decembrie, elaborată la 20 decembrie 1989. Era înregistrată o agravare a aprovizionării, chiar dacă cantitățile livrate erau puțin mai mari față de ziua anterioară. Datele Securității erau în continuare alarmante³⁴:

Produsul/bunul	Planificat	Livrat
carne tăiată	383 tone	103 (26,8%)
preparate din carne	347 tone	146 (42%)
carne pentru preparate și semipreparate culinare	110 tone	21 tone (19%)
unt	34 tone	17 tone (50%)
brânzeturi	109 tone	69 (63,30%)
ouă	2.322 mii buc.	1003 mii buc. (43,20%)
legume de câmp	871 tone	175 tone (20%)
cartofi	1258 tone	390 tone (31%)
fasole	322 tone	51 tone (15,80%)
orez	129 tone	36 tone (27,90%)
fructe	214 tone	108 tone (50,40%)

Conform datelor Securității, la 22 decembrie 1989, efectivele celor două inspectorate județene Neamț și Bacău erau următoarele³⁵:

Serviciul județean	Ofițeri	Maiștri militari	Subofițeri	Total
Securitatea Neamț	68	2	23	93
Securitatea Bacău	118	7	38	159

În perioada 1-21 decembrie 1989, Securitatea Bacău a înaintat Direcțiilor I, II și III dar și Serviciului Central de Analiză și Sinteză din cadrul DSS diverse adrese și rapoarte care priveau acțiuni și evenimente cu atingere la siguranța economică a ordinii socialiste.

La 2 decembrie cu numărul 15362 era înaintat un raport către Direcția a III-a , Serviciul I, privind vizita delegației ambasadei și firme canadiene Hybrid în zile de

³³ *Ibidem*, f. 29.

³⁴ *Ibidem*, f. 34.

³⁵ *Ibidem*, f. 3.

16-17 noiembrie în județul Bacău. Delegația formată din consulul ambasadei, alți funcționari, specialiști ai Hybrid, reprezentanții ICE Fructexport București și ai Departamentului Agriculturii. Scopul vizitei a fost recepționarea materialului hibrid primit de către Avicola Bacău și „cântărirea puilor de curcă importați din Canada în urmă cu 16 săptămâni”. În cadrul discuțiilor, consulul Canadei a avut un „comportament firesc în astfel de ocazii, nu a părăsit grupul, a fost rezervat în a avorda subiectele de specialitate”³⁶. Raportul arăta că, reprezentantul firmei canadiene s-a interesat de numărul angajaților de la Avicola Bacău și de retribuirea acestora, de performanțele obținerii unor specii de curci cu productivitate ridicată de carne dar și de consumul de proteine în creșterea curcilor de carne. Prin răspunsurile date, directorul tehnic a „prevenit scurgerea unor date cu caracter secret de stat”. Despre directorul întreprinderii „specialist de valoare recunoscut pe plan internațional” acesta a acordat la solicitarea CC al PCR și a DSS, un interviu reporterilor de la Societatea Canadiană de Radio și NBC Londra, în care a „prezentat pozitiv realitățile românești”³⁷.

Nota 1295 din 3 decembrie către Direcția a II-a, informa despre oprirea instalațiilor de Fenol, Butadienă și SBR-1 din cadrul Uzinei de cauciuc a platformei Borzești. Cauza a fost fisurarea vanei pe returul apei industriale, incident raportat la ora 17.00. Instalația de Fenol era deservită de 30 muncitori capacitatea de producție fiind de 150 t/zi, însă la acel moment funcționa la 80-90 t/zi. Instalația de Butadienă era deservită de 50 de oameni, capacitatea fiind de 260 t/zi, însă funcționa la 100 tone. Cea de a treia instalație SBR-1 (cauciuc-butadien-stirenice), deservită de 40 de oameni cu capacitatea de 280 t/zi, funcționa la 120-160 tone/zi. Lipsa materiei prime era cauza nefuncționării la capacitatea maximă. Se preconiza, conform notei, ca producția nerealizată să fie recuperată în ziua de 4 decembrie³⁸. Tot în aceeași zi era raportat incendiul produs la ora 21.25, la Rafinăria Borzești, la pompa 4 din cadrul instalației de separare (orto-xilen-etil-benzen 2), stins imediat de către muncitorii instalației și pompierii civili. Cauza a fost dezetașezarea pompei, aceasta fiind în proces de recirculare ca urmare a lipsei materiei prime. Nu au fost victime sau pagube materiale³⁹.

La 13 decembrie, prin nota 1328, era informată Direcția a II-a despre incidentul de la instalația de electroliză cu mercur din cadrul Uzinei Chimice, incident cauzat de un contact al instalației electrice de alimentare cu energiei a pompelor care a produs un șoc electric. Nu au fost raportate victime, instalația fiind repusă în funcțiune pe 14 decembrie⁴⁰.

Astfel, nota 11711 din 21 decembrie 1989, informa despre incendiul produs în noaptea de 20 decembrie, la orele 23.30, la baza de furaje a Fermei 3 din cadrul CAP Mărgineni, unde au ars 25 de tone de paie de grâu din recolta anului 1989. În urma

³⁶ *Idem*, vol. 2, f. 46.

³⁷ *Ibidem*, f. 47.

³⁸ *Ibidem*, f. 44.

³⁹ *Ibidem*, f. 43.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 45.

intervenției pompierilor, focarul a fost localizat și stins la ora 01.10. Se efectuau cercetări pentru a se stabili cauza incendiului⁴¹.

Inspectoratul Județean Neamț al Securității a întocmit numeroase informări și rapoarte despre prezența și tranzitarea județului a unui număr mare de cetățeni ai URSS, tranzitarea spre Ardeal prin Bicz Chei-Lacul Roșu și spre Bacău pe E85. Rapoartele semnalau și „intesificarea prezenței turiștilor individuali și a vizitatorilor la rude din țări ca URSS, Germania, Franța și Israel”⁴².

În luna decembrie au existat o serie de probleme la unele unități economice din județ. Astfel, la Întreprinderea de țevi Roman, nu s-a putu realiza 1131 tone metal tubular în valoare de 9 milioane de lei, în timp ce la Mecanica Roman pierderea în producție a fost de 2,7 milioane de lei, prin nefuncționarea a trei cuptoare cu inducție, trei compresoare de aer comprimat și a funcționării unor cuptoare de prelucrare mecanică la 45% din potențial⁴³. La Întreprinderea Mecanica Ceahlău, nu s-a realizat o producție de 900.000 de lei, în timp ce la Întreprinderea de Celuloză, Hârtie și Carton Piatra Neamț, s-a înregistrat o pagubă de 5 milioane de lei. Combinatul de Lianți și Azbociment Bivaz nu a putut realiza p producție de 2 milioane de lei, în timp ce la Combinatul de Fibre Săvinești producția de fir poliacrilic nerealizată era de 54%, valoarea acesteia fiind de 1,6 milioane de lei⁴⁴. Toate acestea erau cauzate de întreruperile și limitările în furnizarea energiei electrice.

În ciuda acestor probleme, sistemul a rezistat și în iarna anilor 1989-1990, iar problemele au dispărut ca prin „minune”. În 1991, inginerul Petru Iftime, realiza o analiză profundă asupra cauzelor care au condus la situația dezastruoasă a sistemului energetic din toamna anului 1989. În acest studiu se arată că, în perioada 1980-1989, consumul anual de energie a crescut cu 23%, la 83,365 TWh, în timp ce producția a avansat cu numai 12,2%, la 75,563 TWh. „Pentru echilibrarea balanței de puteri a sistemului energetic, s-a aplicat, în domeniul reparațiilor, o politică dăunătoare de neacordare a opririlor, de prelungire nejustificată a ciclurilor de funcționare a agregatelor între două reparații, de executare parțială a unor lucrări etc. Acest fapt a dus, treptat, la o degradare a stării fizice a agregatelor și la scăderea la un nivel cu totul inadmisibil a disponibilității de putere (de energie) și de timp. (...) Fiabilitatea scăzută a agregatelor pe cărbune de 200-330 MW, puse în funcțiune în ultimii 15-20 de ani, provocată de cauze de natură constructivă sau de concepție, a condus la realizarea unor disponibilități de putere extrem de reduse. (...) Performanțele cu totul nesatisfăcătoare ale acestor blocuri stau la baza crizei energetice care s-a continuat în anul 1990 și se continuă și în prezent. (...) agravarea situației disponibilității centralelor pe cărbune consider că se datorează greșelilor flagrante în luarea unor decizii privind asimilarea și execuția în țară a unor agregate energetice, în condițiile neasigurării în toate cazurile a tehnologiilor de execuție, a calității execuțiilor, a materialelor de un nivel calitativ

⁴¹ *Ibidem*, f. 42.

⁴² *Idem*, vol. 3, f. 130-131.

⁴³ *Idem*, vol. 8, f. 9.

⁴⁴ *Ibidem*.

corespunzător și a nivelului profesional al unei părți din personalul de concepție, execuție și control de calitate a producției”⁴⁵. În privința supraproducției, inginerul spune că „s-a impus realizarea unei exploatare a agregatelor energetice de multe ori cu totul în afara exigențelor normale pentru sectorul energetic” iar numeroasele întreruperi ale instalațiilor din centralele pe cărbune au dus la „solicitări tenso-termice mari, cu consecința producerii de fisuri în metalul conductelor, carcaselor, rotoarelor, turbinelor etc, intrându-se, din această cauză, într-o spirală a deteriorării stării fizice, atât a agregatelor de bază, cât și a celor auxiliare. Este suficient de arătat că, la unele agregate, după 4-5 ani de la darea în exploatare, numărul de opriri și porniri este egal sau chiar îl depășește pe cel care ar fi trebuit să se înregistreze în întreaga durată de viață a acestora (35 de ani după normativul actual)”⁴⁶, iar calitatea cărbunilor funizați au „au blocat importante capacități de producție, prin uzuri exagerate ale morilor de cărbune și prin diminuarea debitului caloric al combustibilului în focarul cazanelor, impunând consumarea unor importante cantități de hidrocarburi de adaos, pentru stabilizarea arderii și pentru a compensa debitul caloric redus al cărbunelui măcinat de mori (deși, în multe situații, morile de cărbune erau încărcate aproximativ la debitul nominal de măcinare)”⁴⁷

Bibliografie selectivă

ASRI, fond *Documentar. Comisia Decembrie 1989*, vol. 2, 3, 8, 11.

„*Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România*”, 11 noiembrie 1987, 8 decembrie 1988, 3 mai 1989.

„*Energetica*”, an 39, 1991, nr. 1, p. 10.

„*România Liberă*”, an XLVII, nr. 13974, 12 octombrie 1989, 11 decembrie 1989.

⁴⁵ „*Energetica*”, an 39, 1991, nr. 1, p. 10.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 11.